

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Hogere AOW-leeftijd stimuleert doorwerken van jongere partner

Rutten, A.; Knoef, M.G.; Vuuren, D. van

Citation

Rutten, A., Knoef, M. G., & Vuuren, D. van. (2021). Hogere AOW-leeftijd stimuleert doorwerken van jongere partner. *Economisch Statistische Berichten*, 106(4801), 442-445. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3278952>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3278952>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

A. Rutten, M. Knoef en D. van Vuuren (2021), Hogere AOW-leeftijd stimuleert doorwerken van jongere partner, ESB, 106 (4801): 442-425

Hogere AOW-leeftijd stimuleert ook de arbeidsparticipatie van jongere partner

Albert Rutten
Promovendus aan Tilburg University

Marike Knoef
Hoogleraar aan Leiden University en directeur Netspar

Daniël van Vuuren
Hoogleraar aan Tilburg University en chef Rekenwerk bij de Argumentenfabriek

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door Instituut Gak en gebaseerd op Rutten et al., (2020).

Door de stapsgewijze verhoging van de AOW-leeftijd werken veel mensen door tot op hogere leeftijd. Wat is de invloed van het bereiken van de AOW-leeftijd op de arbeidsparticipatie van jongere partners?

In het kort

- De arbeidsparticipatie en het aantal gewerkte uren van een partner daalt zodra een oudere partner de AOW-leeftijd bereikt
- Een mogelijke verklaring is dat vrije tijd meer waard is als de partner ook vrije tijd heeft.
- De verhoging van de AOW-leeftijd zorgt ervoor dat de jongere partner van een koppel ook meer werkt.

De AOW-leeftijd is een belangrijk ijkpunt voor de arbeidsparticipatie van ouderen: institutioneel, financieel en als sociale norm. In een groot aantal sectoren geldt het functioneel leeftijdsontslag zodra men de AOW-leeftijd bereikt. Vanaf dit moment kan de werkgever het arbeidscontract eenzijdig beëindigen. Voor huishoudens die moeilijk kunnen lenen op de kapitaalmarkt betekent het bereiken van de AOW-leeftijd dat ze over meer liquiditeit beschikken. Vooral huishoudens met een laag aanvullend tweede pijler pensioen hebben na het bereiken van de AOW-leeftijd meer liquiditeit beschikbaar om zich terug te kunnen trekken van de arbeidsmarkt. Ook is de AOW-leeftijd een maatschappelijk geaccepteerd moment om te stoppen met werken, ofwel een sociale norm (Behagel & Blau 2012; Vermeer et al., 2019).

Vanaf 2013 wordt de AOW-leeftijd stapsgewijs verhoogd naar 67 jaar in 2018 en vervolgens gekoppeld aan de resterende levensverwachting. De snelheid waarmee dat gebeurt is in 2015 en 2020 aangepast. De eerste verhogingen van de AOW-leeftijd, met in totaal 9 maanden, leidden ertoe dat een derde van de oudere werknemers langer doorwerkt (Atav et al., 2019). Ook buitenlands onderzoek laat zien dat mensen langer doorwerken na een verhoging van de statutaire pensioenleeftijd (o.a. Mastrobuoni, 2009; Staubli & Zweimüller, 2013; Hernæs, et al. 2016).

Een hogere arbeidsparticipatie was een belangrijk beleidsdoel van de verhoging van de AOW-leeftijd. Daardoor zou de welvaartsstaat beter betaalbaar blijven in de vergrijzende samenleving. Hierbij stond de invloed van de AOW-leeftijd op de eigen arbeidsdeelname centraal.

In deze bijdrage bezien we een nieuwe invalshoek: die van de partner. Ook een hogere arbeidsparticipatie van de jongere partner is immers van belang voor de houdbaarheid van de welvaartsstaat. We onderzoeken wat er gebeurt met de arbeidsparticipatie en het aantal gewerkte uren van de jonge partners wanneer hun oudere partner de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt. We gaan na hoe dit effect veranderd is met de stapsgewijze verhoging van de AOW-leeftijd sinds 2013. We kijken hierbij ook naar de verschillen tussen mannen en vrouwen. Eerder onderzoek over de arbeidsparticipatie van vrouwen heeft bijvoorbeeld laten zien dat voor vrouwen geboren in de periode 1950–1955 de arbeidsparticipatie is toegenomen door een verandering van de sociale normen (Euwals et al., 2011). Daarnaast laat een studie van Lalive en Parrotta (2017) zien dat de arbeidsparticipatie van Zwitserse vrouwen relatief gevoelig is voor de pensioengerechtigde leeftijd van hun oudere partner. Dit roept de vraag op in hoeverre de verhoging van de AOW-leeftijd invloed heeft gehad op de arbeidsparticipatie van jongere partners in Nederland.

Arbeidsparticipatie van de partner

Eerder onderzoek suggereert dat een hogere statutaire pensioenleeftijd ook de arbeidsparticipatie van jongere partners kan verhogen. Als de vrije tijd van partners *complementair* is, dan heeft het samen genieten van vrije tijd meerwaarde. De hogere AOW-leeftijd leidt er dan toe dat de vrije tijd van de jongere partner minder waard wordt. Hij of zij zal dan langer doorwerken of meer uren (blijven) werken.

Ook internationale studies laten inderdaad zien dat de vrije tijd van partners complementair is (o.a. Coile, 2004; Schirle, 2008; Hospido en Zamarro, 2014; Atalay et al., 2019). Een recente studie voor Nederland laat zien dat een vertrekregeling bij de Belastingdienst niet alleen leidde tot vroegpensioenering van betrokken mannelijke ambtenaren, maar ook van hun vrouwelijke partners (Bloemen et al., 2019). Het complementariteitseffect is ook consistent met de participatiestijging van oudere Nederlandse mannen, die waarschijnlijk samenhangt met de participatiegroei van hun veelal jongere vrouwelijke partners (Van Vuuren en Deelen, 2009).

Sociale normen en de financiële situatie van het huishouden kunnen van invloed zijn op de arbeidsparticipatie van de beide partners. Met het verhogen van de AOW-leeftijd verandert de sociale norm over de uittredingsleeftijd (Vermeer et al., 2019). De nieuwe sociale norm kan zowel de arbeidsparticipatie van de oudere als van de jongere partner beïnvloeden. Het verhogen van de AOW-leeftijd verlaagt de financiële mogelijkheden voor zowel de oudere als de jongere partner om met pensioen te gaan (Blau & Gilleskie, 2006; Van der Klaauw & Wolpin, 2008).

Tabel 1: Stapsgewijze verhoging van de AOW leeftijd zoals geïmplementeerd in 2015.

Jaar	AOW-leeftijd in jaren	Geboortecohort (dd-mm-yyyy)
<2013	65	< 01-01-1949
2013	65 + 1/12	Vanaf 01-01-1948 tot 01-12-1948
2014	65 + 2/12	Vanaf 01-12-1948 tot 01-11-1949
2015	65 + 3/12	Vanaf 01-11-1949 tot 01-10-1950
2016	65 + 6/12	Vanaf 01-10-1950 tot 01-07-1951
2017	65 + 9/12	Vanaf 01-07-1951 tot 01-04-1952

Bron: (Rijksoverheid, 2019).

Data en methode

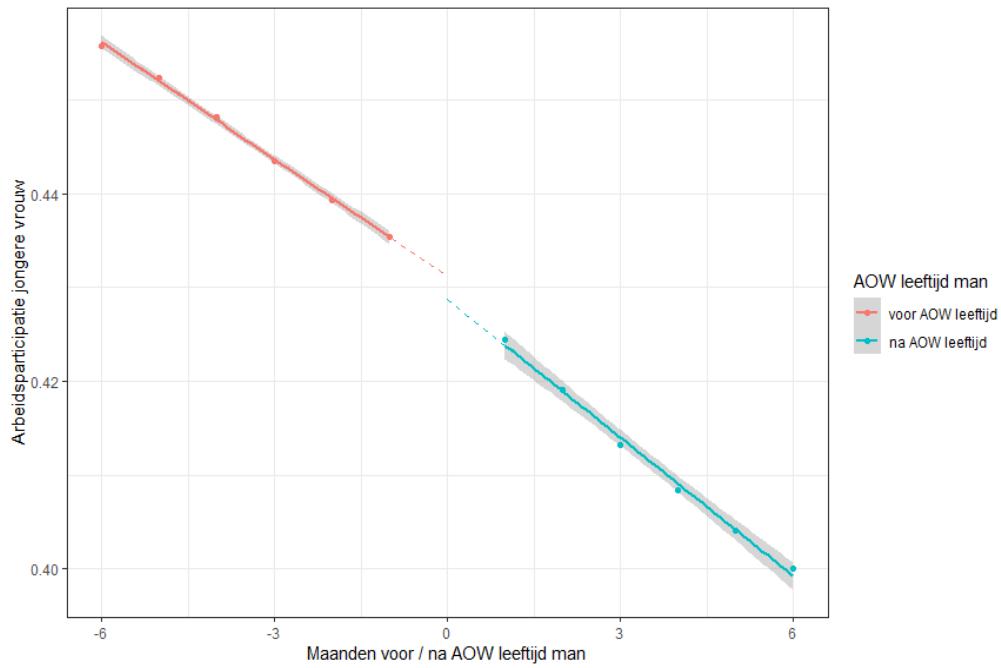
We analyseren de arbeidsparticipatie en het aantal gewerkte uren van de jongste partner in het huishouden met de microdata van het CBS. Op maandelijkse basis observeren we de arbeidsparticipatie en het aantal gewerkte uren in de periode 2014–2018. We selecteren partners van wie de oudste de AOW-gerechtigde leeftijd bereikte in de periode 2015–2018. We letten er daarbij op dat onze resultaten niet worden doorkruist door ander beleid. Denk hierbij aan de VUT (vervroegde uitredingsregeling), de levensloopregeling en de AOW-partnertoeslag. De VUT, levensloopregeling en de AOW-partnertoeslag werden uitgefaseerd in de jaren 2006–2014. Daarom richten wij ons op koppels van wie de oudste partner op zijn vroegst in 2015 de AOW-leeftijd bereikte. Een tweede selectiecriteria is dat partners niet in hetzelfde pensioen cohort zitten. Op deze manier weten we zeker dat de AOW-gerechtigde leeftijd van de partners niet (min of meer) tegelijk valt. Zelfstandig ondernemers nemen we ook niet mee, omdat we op basis van de beschikbare inkomensgegevens hun arbeidsparticipatie en deeltijdfactor niet op maandelijkse basis kunnen bepalen. We focussen in dit artikel op de netto-arbeidsparticipatie; dit is het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking.

Door de arbeidsparticipatie van de jongste partner te plotten tegen de leeftijd van de oudste partner, krijgen we een eerste indruk van het AOW-effect. We doen dat voor alle pensioen cohorten gezamenlijk, waarbij we de AOW-leeftijd van de oudste partner normaliseren op nul. Zowel bij vrouwen (figuur 1a) als bij mannen (figuur 1b) zien we een kleine discontinuïteit bij de AOW-leeftijd. De figuren tonen aan dat de participatie van de jongste partner een sprongetje omlaag maakt, nadat de oudste partner de AOW-leeftijd passeert. Wanneer we de netto-arbeidsparticipatie van de jongere partner één maand voor en na de AOW-leeftijd van de oude partner vergelijken, vinden we een discontinuïteit van ongeveer een tot twee procentpunt. Dit is minder dan het effect van vijf procentpunt dat Lalive en Parrotta (2017) vinden in termen van de bruto-arbeidsparticipatie (inclusief werkzoekenden).

Met behulp van deze data schatten we vervolgens een double regression discontinuity design (DRDD), waarbij de arbeidsparticipatie (of de deeltijdfactor) van de jongste partner wordt verklaard uit de eigen AOW-leeftijd en de AOW-leeftijd van de oudere partner. Deze strategie maakt gebruik van twee discontinuïteiten, namelijk de maand waarin de oudste partner de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt, én de maand waarin de jongste partner zijn of haar AOW-gerechtigde leeftijd bereikt (Rutten et al., 2021).

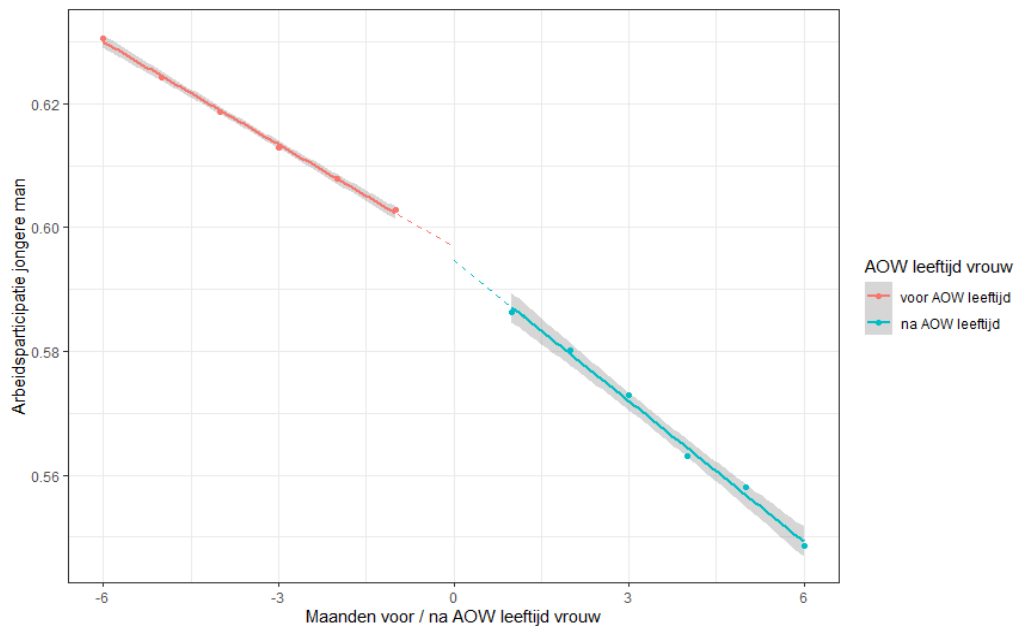
We schatten een linear probability model. De verklarende variabelen zijn dummyvariabelen die aangeven of de eigen AOW-leeftijd is bereikt, of de oudere partner de AOW-leeftijd heeft bereikt, wat de eigen leeftijd en de leeftijd van de oudere partner is, wat de interactie-effecten tussen de dummy- en leeftijdsvariabelen zijn en de verschillende controlevariabelen. Naast de aanwezigheid van kinderen in het huishouden controleren we ook voor periode-effecten door middel van jaardummy's en etniciteit. Laatstgenoemde variabele zou belangrijk kunnen zijn omdat de hoogte van de AOW-uitkering afhangt van het aantal jaren dat men in Nederland woont. Iedereen bouwt namelijk per jaar dat hij of zij in Nederland woont twee procent aan AOW op zodra ze de leeftijdsgrens van 15 jaar hebben gepasseerd. We clusteren de standaardfouten op huishoudensniveau, en we schatten ons model apart voor cohorten met de verschillende AOW-leeftijden van de oudste partner.

Omdat de uitkomstvariabele arbeidsparticipatie alleen de waarden 0 of 1 aanneemt, hebben we als gevoeligheidsanalyse ook een Logit-specificatie geschat. De beide specificaties laten vergelijkbare uitkomsten zien.

Figuur 1a: Netto arbeidsparticipatie van de jongere vrouwelijke partner 6 maanden voor en – na de oudere man de AOW-leeftijd bereikt

Bron: (Rutten et al., 2020).

Figuur 1b: Netto arbeidsparticipatie van de jongere mannelijke partner 6 maanden voor en – na de oudere vrouw de AOW-leeftijd bereikt

Bron: (Rutten et al., 2020).

Arbeidsparticipatie daalt na partner

Het zelf bereiken van de AOW-leeftijd door de jongere partner heeft een significant negatief effect op de eigen arbeidsparticipatie, van tussen de 31 tot 49 procent (tabel 2). Dit komt overeen met een daling van de eigen arbeidsparticipatie van 15 tot 29 procentpunt. Dit negatieve participatie-effect is kleiner voor koppels van wie de oudste partner een AOW-leeftijd heeft van 65 jaar en 9 maanden. Bij een AOW-gerechtigde leeftijd van 65 jaar en 3 maanden is de eigen participatiedaling 41 tot 49 procent (18 tot 29 procentpunt) en bij een AOW-gerechtigde leeftijd van 65 jaar en 9 maanden is de eigen participatiedaling 31 tot 34 procent (15 tot 19 procentpunt). Koppels van wie de oudste partner een latere AOW-leeftijd heeft gaan dus minder vaak op de AOW-gerechtigde leeftijd met pensioen.

Het bereiken van de AOW-leeftijd door de oudste partner heeft dus gemiddeld een negatief effect op de arbeidsparticipatie van de jongere partner. Bij het merendeel van de koppels is de vrouw de jongste partner. Wat betreft deze koppels zien we dat het geschatte participatie effect van het bereiken van de pensioenleeftijd door de man op de participatie van de vrouw rond de één procentpunt ligt. Dit is gelijk aan een procentuele daling van de arbeidsparticipatie van rond de 2,5 procent. Bij mannen, met veel minder observaties, zien we variërende resultaten. Voor het oudste pensioencohort zien we een negatief effect dat niet significant van nul verschilt. Voor de twee jongere pensioencohorten zien we een negatief participatie-effect van circa twee procentpunt. Dit is gelijk aan een daling van de arbeidsparticipatie van rond de 3,5 procent.

Tabel 2: Effect van AOW-gerechtigde leeftijd oudere partner op arbeidsparticipatie jongste partner.

AOW-gerechtigde leeftijd oudste partner		(1)		(2)	
		Jongste partner = vrouw		Jongste partner = man	
		Partner AOW gerechtigd	Zelf AOW gerechtigd	Partner AOW gerechtigd	Zelf AOW gerechtigd
$R = 65 + 3$	% verandering	-2,6*** (0,2)	-40,9*** (0,9)	-1,2 (0,9)	-49,3*** (1,9)
		$N = 21\ 148$		$N = 2\ 663$	
$R = 65 + 6$	% verandering	-2,3*** (0,2)	-41,3*** (1,2)	-3,7*** (0,8)	-48,0*** (2,0)
		$N = 20\ 224$		$N = 2\ 526$	
$R = 65 + 9$	% verandering	-2,1*** (0,5)	-33,8*** (1,6)	-3,4*** (0,8)	-31,3*** (2,7)
		$N = 19\ 665$		$N = 2\ 473$	

Noot: Geclusterde standaardfouten op huishoudniveau zijn tussen haakjes weergegeven. *** impliceert een significantieniveau van 1%.
Bron: (Rutten et al., 2020).

Aantal gewerkte uren daalt ook

Ook het aantal gewerkte uren daalt als de oudere partner AOW-gerechtigd is. We definiëren de 'deeltijdfactor' als het aantal contract-uren van een werknemer gedeeld door het aantal contract-uren van een volle werkweek. Voor mensen die niet werken is de deeltijdfactor gelijk aan nul. Het voordeel van de deeltijdfactor is dat deze zowel de intensieve marge meet (het aantal gewerkte uren per werkende) als de extensieve marge (het al dan niet participeren op de arbeidsmarkt). Hierdoor geeft deze maatstaf een verfijnder beeld dan alleen de netto-arbeidsparticipatie, zoals deze is gebruikt in de bovenstaande regressies.

Het beeld dat volgt uit de analyses voor het aantal gewerkte uren verschilt niet veel in vergelijking met dat voor de arbeidsparticipatie. Het bereiken van de AOW-leeftijd heeft een negatief effect op de deeltijdfactor van de jongere partner (tabel 3). Als de oudste partner een man is en hij bereikt de AOW-leeftijd, dan werkt zijn jongere vrouw daardoor ongeveer 2 procent minder (ongeveer 0,5 procentpunt). Als de oudste partner vrouw is en zij bereikt de AOW-leeftijd, dan werkt haar jongere man ongeveer 3,5 procent minder (ongeveer 2 procentpunt). Voor het oudste cohort zien we, net als bij de netto-arbeidsparticipatie, kleinere effecten.

Tabel 3: Effect van de AOW-gerechtigde leeftijd oudere partner op de deeltijdfactor jongere partner. * impliceert significantieniveau van 1% en * impliceert significantieniveau van 10%.**

AOW-gerechtigde leeftijd oudste partner		(1)		(2)	
		Jongste partner = vrouw		Jongste partner = man	
		Partner AOW gerechtigd	Zelf AOW gerechtigd	Partner AOW gerechtigd	Zelf AOW gerechtigd
$R = 65 + 3$	procentuele verandering	-2,3*** (0,4)	-36,2*** (1,2)	-1,5* (0,8)	-52,1*** (1,9)
		N = 21 148		N = 2 663	
$R = 65 + 6$	procentuele verandering	-1,9*** (0,4)	-34,9*** (1,2)	-3,4*** (0,8)	-52,0*** (1,9)
		N = 20 224		N = 2 526	
$R = 65 + 9$	procentuele verandering	-1,9*** (0,4)	-26,9*** (1,9)	-3,8*** (1,0)	-37,1*** (2,3)
		N = 19 665		N = 2 473	

Conclusie

Het bereiken van de AOW-leeftijd door de oudere partner is van invloed op zowel de arbeidsparticipatie als het aantal gewerkte uren van de jongere partner. Daardoor heeft de verhoging van de AOW-leeftijd twee effecten. Naast degene die de AOW-leeftijd bereikt, werkt ook zijn of haar jongere partner langer door. De effecten op de deeltijdfactor zijn vrijwel gelijk. We vinden dat het bereiken van de AOW-leeftijd van de oudere partner het aantal gewerkte uren van de jongere partner doet dalen met 0,5%-punt (2%) voor koppels waar de oudste partner man is. Voor koppels waarvan de oudste partner vrouw is, is het effect gelijk aan een daling van 2%-punt (3,5%).

Deze bevindingen impliceren een structureel hoger arbeidsaanbod van de jongere partner, als gevolg van de verhoging van de AOW-leeftijd. Een mogelijke verklaring is het complementariteitseffect: als de oudere partner later stopt met werken, dan is vroegpensioenering voor de jongere partner minder aantrekkelijk. Ook de financiële liquiditeit van huishoudens en de doorwerking van sociale normen kunnen de gevonden participatie-effecten helpen verklaren. Nader onderzoek moet uitwijzen welk van deze mechanismen het meest bepalend is.

Deze bevinding is van belang voor langetermijnanalyses, zoals de houdbaarheidssommen van het CPB. Een hogere arbeidsparticipatie leidt volgens deze sommen tot een hoger bbp, lagere overheidsuitgaven en een verbetering van het houdbaarheidssaldo (Adema en Van Tilburg, 2019). Hoewel de eigen AOW-leeftijd veel belangrijker is dan de AOW-leeftijd van de oudere partner, zal het effect dat wij vinden het houdbaarheidssaldo dus iets doen verbeteren.

Literatuur

- Y. Adema en I. van Tilburg (2019) Zorgen om morgen, CPB Vergrijzingsstudie.
- Atalay, K., Barrett, G., & Siminski, P. (2019) Pension incentives and the joint retirement of couples: evidence from two natural experiments. *Journal of Population Economics*, 32(3), 735-767.
- T. Atav, E. Jongen en S. Rabaté (2019) De hogere AOW-leeftijd levert de overheid ook netto flink wat op, *Economisch Statistische Berichten*, 105(4783), pp. 137-139.
- L. Behaghel en D.M. Blau (2012) Framing social security reform: Behavioral responses to changes in the full retirement age. *American Economic Journal: Economic Policy*, 4(4), 41-67.
- D. M. Blau en D. B. Gilleskie (2006) Health insurance and retirement of married couples. *Journal of Applied Econometrics*, 21(7), 935-953.
- H. Bloemen, S. Hochguertel, en J. Zweerink (2019) The Effect of Incentive-Induced Retirement on Spousal Retirement Rates: Evidence from a Natural Experiment. *Economic Inquiry*, 57(2), 910-930.
- C. Coile (2004) Retirement incentives and couples' retirement decisions. *Topics in Economic Analysis and Policy*, 4(1), 1-28.
- E. Hernæs, S. Markussen, J. Piggottv en K. Røed (2016) Pension reform and labor supply. *Journal of Public Economics*, 142, 39-55.
- R. Euwals, M. Knoef en D. van Vuuren (2011) The trend in female labour force participation. *Empirical Economics*, 40(3), 729-753.
- Hospido en Zamarro (2014) Retirement patterns of couples in Europe. *IZA Journal of European Labor Studies*, 3(1), 12.

- R. Lalive en P. Parrotta (2017). How does pension eligibility affect labor supply in couples? *Labour Economics*, 46, 177-188.
- G. Mastrobuoni (2009) Labor supply effects of the recent social security benefit cuts: Empirical estimates using cohort discontinuities. *Journal of Public Economics*, 93(11-12), 1224-1233.
- M. Picchio en J.C. van Ours (2019). Mental Health Effects of Retirement. *De Economist*, 1-34.
- Rijksoverheid (2019) AOW-leeftijd op basis van principeakkoord juni 2019. Rekenblad te vinden op www.rijksoverheid.nl.
- A.T.G.J. Rutten, M.G. Knoef en D.J. Van Vuuren (2020) *The effect of a higher pension age on spousal labor supply* Netspar Discussion Paper.
- T. Schirle (2008) Why have the labor force participation rates of older men increased since the mid-1990s? *Journal of Labor Economics*, 26(4), 549–594.
- S. Staubli en J. Zweimüller (2013) Does raising the early retirement age increase employment of older workers? *Journal of Public Economics*, 108, 17-32.
- N. Vermeer, M. van Rooij en D. van Vuuren (2019) Retirement Age Preferences: The Role of Social Interactions and Anchoring at the Statutory Retirement Age, *De Economist*, 167(4), 307-345.
- D. van Vuuren en A. Deelen (2009) De Participatiegroei van Ouderen Onttrafeld, *Economisch Statistische Berichten*, 94(4551), pp. 10-12.
- W. Van der Klaauw en K. I. Wolpin (2008) Social security and the retirement and savings behavior of low-income households. *Journal of Econometrics*, 145(1-2), 21-42.